

POSTANOWIENIE

Dnia 15 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania K. R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.
o prawo do renty socjalnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 15 marca 2022 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 5 listopada 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. nie obciąża ubezpieczonej kosztami pełnomocnika organu
rentowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 5 listopada 2020 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie z odwołania K. R. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S. – oddalił apelację ubezpieczonej od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S. z dnia 27 czerwca 2019 r., sygn. akt V U (...), w którym Sąd Okręgowy oddalił odwołanie K. R. od decyzji organu rentowego z dnia 6 października 2017 r. – odmawiającej jej prawa do renty socjalnej.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego ubezpieczona zaskarżyła skargą kasacyjną. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że skarga jest „oczywiście uzasadniona z uwagi na błędną wykładnię w

zakresie łącznego stosowania art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o rencie socjalnej z dnia 27 czerwca 2003 r. oraz art. 12 ust. 1 i 2 oraz art. 13 ust. 1 ustawy o rentach i emeryturach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych”. W ocenie skarżącej chociaż Sąd I instancji przeprowadził w niniejszej sprawie dowody z opinii szeregu biegłych sądowych z zakresu specjalności medycznych, żadna z opinii nie dała *de facto* odpowiedzi na pytanie, dlaczego w okresie młodzieńczym ustalono w stosunku do skarżącej lekkie upośledzenie umysłowe w ogólnym funkcjonowaniu intelektualno-poznawczym dziecka, co zakwalifikowało skarżącą do nauczania specjalnego i w jakim stopniu trudności środowiskowe, rozwojowe i psychologiczne mogły przyczynić się do dalszego rozwoju psychofizycznego i psychospołecznego skarżącej, co stanowiłoby punkt wyjścia dla rozważań, czy powstałe w okresie późniejszym problemy zdrowotne skarżącej pozostają w związku ze stwierdzonym upośledzeniem, czy też nie, a w konsekwencji punkt wyjścia dla rozważań w zakresie prawidłowości subsumpcji normy prawnej z art. 4 ust. 1 pkt. 1 ustawy o rencie socjalnej. Wyrok Sądu Apelacyjnego prowadzi do wniosku, że w ocenie Sądu dla ustalenia zakresu oddziaływania powołanych przepisów prawa materialnego, a zatem dla ustalenia całkowitej niezdolności do pracy i prawa do renty socjalnej nie ma znaczenia materiał dowodowy z okresu edukacji skarżącej świadczący o jej upośledzeniu umysłowym (tj. w okresie, o którym mowa w treści art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej).

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ubezpieczonej nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów,

zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony twierdzeniem, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżąca wykazała istnienie przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Wykazanie podnoszonej w skardze oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) – jako przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania – wymagałoby przedstawienia tego, w czym wyraża się „oczywista zasadność” skargi oraz argumentacji wykazującej, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531, z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035, z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205, z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). Podczas, gdy dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania – z uwagi na jej oczywistą zasadność w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. – niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły, czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274, z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616, z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107, z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364, z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, że

przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743, z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2013 r., III SK 11/13, LEX nr 1380967).

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia powyższych wymogów; nie wykazuje, aby w sprawie występował stan „oczywistej zasadności” skargi kasacyjnej w rozumieniu przepisu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Skarżąca oczywistą zasadność skargi kasacyjnej wiąże z twierdzeniem o nierozpoznaniu przez Sąd związku pomiędzy lekkim upośledzeniem umysłowym skarżącej z jej rozwojem edukacyjnym i ujawniającymi się w późniejszych okresach problemami zdrowotnymi. Sugerowana w uzasadnieniu wniosku sytuacja nie miała miejsca w przedmiotowej sprawie. Sąd drugiej instancji – oceniając sporną w sprawie kwestię spełnienia przez ubezpieczoną przesłanek nabycia prawa do renty socjalnej – stwierdził, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo przeprowadził dowód z opinii biegłych sądowych właściwie dobranych pod kątem specjalizacji adekwatnych do oceny schorzeń eksponowanych przez odwołującą. Biegli oceniając zakres i nasilenie schorzeń odwołującej oraz ich wpływ na zdolność do pracy wzięli pod uwagę całą dostarczoną przez skarżącą dokumentację medyczną oraz uwzględnili predyspozycje i funkcjonowanie odwołującej w społeczeństwie. W ocenie Sądu Apelacyjnego opinie biegłych nie pozostawiają żadnych wątpliwości co do stanu zdrowia i psychiki skarżącej. Biegła neurolog stwierdziła, że ubezpieczona ma jedynie nieznacznie ograniczoną ruchomość kręgosłupa, która nie skutkuje niedowładami kończyn czy zaburzeniami chodu. Przewlekłe bóle głowy oraz zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa z okresowym zespołem bólowym nie powodują całkowitej niezdolności do pracy. Postępowanie dowodowe nie wykazało,

aby przed ukończeniem 18 roku życia u odwołującej doszło do uszkodzenia układu nerwowego, który w dacie wydania zakwestionowanej decyzji ZUS czyniłby ją niezdolną do pracy. Wynika z opinii biegłego chirurga i biegłego ortopedy, który nie stwierdził upośledzenia ruchomości i funkcji kończyn dolnych, kręgosłupa piersiowego oraz stawów barkowych, łokciowych, kolanowych i skokowych. Ruchomość kręgosłupa w odcinku lędźwiowym jest tylko nieznacznie ograniczona, a w odcinku szyjnym w stopniu średnim, ale bez upośledzenia jego funkcji. Ponadto u ubezpieczonej występuje nieznaczne ograniczenie ruchomości palca III ręki prawej po urazie leczonym zachowawczo. Powyższe schorzenia nie powodują jednak całkowitej niezdolności do pracy. Schorzenia układu nerwowego i ruchu odwołującej oraz innego dolegliwości nie tylko nie czynią skarżącej całkowicie niezdolną do pracy, ale też nie były wynikiem naruszenia sprawności organizmu ubezpieczonej, które powstały u niej przed ukończeniem 18 roku życia. Ubezpieczona nie wykazała, aby wskazane schorzenia w jakimkolwiek stopniu ujawniły się u niej w okresie przewidzianym w art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o rencie socjalnej. Odwołująca się dopiero w 2009 r. rozpoczęła leczenie w poradni neurologicznej. Biegli nie stwierdzili, aby stwierdzone u skarżącej dolegliwości kręgosłupa były wynikiem jakichś dziedzicznych chorób lub urazów z dzieciństwa. Odnosząc się do zaburzeń natury psychicznej Sąd drugiej instancji stwierdził, że opinia biegłej psychiatry w dostateczny sposób wyjaśniała kwestie mające znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Biegła odebrała od skarżącej stosowny wywiad, zapoznała się z jej dokumentacją medyczną i orzeczeniem, na mocy którego skierowano ubezpieczoną do nauczania specjalnego. Wnioski tej biegłej są logiczne i rzeczowe. Biegła psychiatra w badaniu przedmiotowym odwołującej stwierdziła świadomość jasną, prawidłową orientacją auto i allopsychiczną, zachowany kontakt logiczny, funkcje intelektualne w granicach dolnego poziomu normy, pamięć i nastrój w granicach normy, koncentrację nieco osłabioną, krytycyzm zachowany, rozumienie norm społeczno-prawnych prawidłowe, napęd psychoruchowy prawidłowy (z okresowym niepokojem sytuacyjnym), osobowość bez rozpadu, bez omamów i urojeń. Biegła stwierdziła również, że odwołująca nie jest chora psychicznie i upośledzona umysłowo, nie była leczona w poradni psychiatrycznej i hospitalizowana z tego powodu. Biegła wskazała, że w

dzieciństwie odwołująca doświadczyła zaniedbań środowiskowych ze strony rodziny (patologia, ojciec alkoholik). W trakcie orzekania w przedmiocie niepełnosprawności stan sprawności intelektualnej psycholog ocenił jako w normie, możliwość pracy na otwartym rynku pracy. W ocenie biegłej psychiatry stwierdzone u odwołującej w 14 roku życia deficyty intelektualne (w końcowym etapie szkoły podstawowej) w połączeniu z zaniedbaniem środowiskowym oraz stwierdzonym przez psychologa intelektem „w normie” nie dają podstaw do rozpoznania w wieku dorosłym upośledzenia umysłowego i całkowitej niezdolności do pracy. Biegła psychiatra zwróciła uwagę, że brak wyuczonego zawodu i niepodejmowanie pracy jest związany z wydarzeniami z życia skarżącej (ubezpieczona przerwała naukę w szkole zawodowej, gdyż musiała pracować w gospodarstwie, wychowywała niepełnosprawne dzieci). Jedynym dowodem wskazującym na zaburzenia intelektu skarżącej przed ukończeniem 18 roku życia jest nie diagnoza lekarska, lecz orzeczenie z Poradni Wychowawczo-Zawodowej w S. z 26 kwietnia 1990 r. Orzeczenie to zostało wydane pod kątem stwierdzenia czy odwołująca może sprostać wymaganiom programowym nauczania i wynika z niego, że w wyniku badań psychologicznych stwierdzono u skarżącej lekkie upośledzenie umysłowe w ogólnym funkcjonowaniu intelektualno-poznawczym dziecka (zaburzenia percepcyjne i zwłaszcza dysfunkcja analizatora wzrokowego, dysleksja pogłębia braki programowe). Podkreślić jednak należy, że sama opinia psychologiczna jest bardzo lakoniczna, a z opinii pedagogicznej wynika, że odwołująca miała problemy z czytaniem, pisanem ze słuchu, liczeniem oraz miała znaczne braki w materiale nauczania. Sąd Apelacyjny pozyskał dodatkowo arkusz ocen odwołującej ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w S. (w którym odwołująca kontynuowała naukę). Wynika z niego, że skarżąca w ósmej klasie szkoły podstawowej uzyskała bardzo dobre i dobre oceny (jedyna ocena dostateczna jest z prac technicznych). Ponadto wskazano w nim, że odwołująca była uczennicą o dużych możliwościach, ale niechętnie podejmowała naukę, była przy tym zaangażowana społecznie, lubiana przez kolegów, ale z uwagi na pracę w gospodarstwie opuszczała bardzo dużo godzin lekcyjnych. Odwołująca w wywiadzie lekarskim podała, iż naukę w szkole zawodowej przerwała z powodu konieczności pracy w gospodarstwie rolnym i miała trudną sytuację rodzinną oraz

często opuszczała zajęcia, co niewątpliwie powodowało braki w nauczaniu. Powyższe okoliczności, potwierdzają wnioski biegłej psychiatry, że u ubezpieczonej przed 18 roku życia nie występowały schorzenia psychiczne lub zaburzenia intelektu, które miałyby znaczenie przy ocenie żadanego przez nią świadczenia. Skarżąca nie leczyła i nie leczy się psychiatrycznie, a także nie korzysta z terapii psychologicznej - nie wynika to ze zgromadzonych w sprawie dowodów. Nie było podstaw do stwierdzenia, że brak wykształcenia i doświadczenia zawodowego ubezpieczonej spowodowany był upośledzeniem umysłowym i zaburzeniami natury psychicznej. Z opisu badania przeprowadzonego przez biegłą psychiatrę nie wynika, aby skarżąca miała deficyty poznawcze i pamięciowe. U skarżącej nieco osłabiona jest jedynie orientacja, a napięcia nastroju i niepokój mają podłoże reaktywne. Z dokumentacji neurologicznej wynika, że w latach 2009-2015 występował u niej nawracający zespół depresyjny warunkowany reaktywnie i zażywała wówczas leki nasenne. Skutki schorzeń układu nerwowego i układu ruchu, w powiązaniu z innymi dolegliwościami, nawet gdyby powodowały całkowitą niezdolność do pracy (czego biegli nie stwierdzili) nie miałyby znaczenia dla rozstrzygnięcia, albowiem powstały po ukończeniu przez ubezpieczoną 18 lat. Odwołująca na dzień wydania zaskarżonej decyzji nie przejawiała istotnych zaburzeń adaptacyjnych, jej intelekt jest w normie, układ ruchu i układ nerwowy nie jest upośledzony w stopniu znacząco ograniczającym możliwość poruszania się (a schorzenia te dodatkowo nie były spowodowane naruszeniem sprawności organizmu powstałym przez ukończeniem 18 roku życia), nie ma podstaw do uznania, że odwołująca nie jest w stanie wykonywać na otwartym rynku pracy prostych i lekkich prac, nie wymagających żadnych kwalifikacji (wykształcenia i doświadczenia), np. szatniarki, sprzątaczk, portierki, pracownicy porządkującej tereny zielone itp. Według Sądu drugiej instancji ocena stanu zdrowia wnioskodawczyni przeprowadzona w oparciu o właściwe dla tego rodzaju spraw dowody z uwzględnieniem przesłanek z art. 12 i 13 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, stosowanych na podstawie art. 15 ustawy o rencie socjalnej, prowadzi do wniosku, że nie jest ona całkowicie niezdolna do pracy, a tym samym nie przysługuje jej prawo do renty socjalnej.

Skarżąca nie przedstawiła przekonującej argumentacji polemicznej, którą zakwestionowałaby prawidłowość zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

w kontekście wykazania oczywistej zasadności skargi kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. (pkt 1.). Rozstrzygnięcie zawarte w pkt 2. niniejszego postanowienia ma podstawę w art. 102 k.p.c.